

17.22x15.53	1/3	עמוד 1	הארץ - כותרת	12/02/2016	51842287-7
מכון ואן ליר בירושלי - 135510					

בחינת נתונים לאורך שני עשורים

מספר התלמידים במדעי הרוח בתיכונים התרסק, וזינק בתנ"ך

ירדן סקופ

בתוך פחות משני עשורים ירד מספר הניגשים לבחינת בגרות בספרות ברמה של חמש יחידות ב-45%. מספר הנבחנים בהיסטוריה ברמה של חמש יחידות ירד ב-31%, ואילו מספר הנבחנים ברמת חמש יחידות בתנ"ך גדל ב-23%. כך לפי דו"ח חדש של מכון ון ליר, שבחן נתונים מ-1996 עד 2014.

המחקר לא מציין את שיעור הנבחנים בהיסטוריה וספרות מתוך כלל שכבת הגיל. עם זאת, היות ומספר התלמידים בכל מחזור גדל מאז 1996, אך מספר הנבחנים במקצועות אלו קטן, סביר להניח שהירידה בשיעור הנבחנים חדה אף יותר.

החוקרים, ד"ר יוכי פישר וד"ר אדם קלין אורון, חילקו לצורך המחקר את המקצועות ההומניים

לארבעה תחומים: ליבת מדעי הרוח (הכוללת היסטוריה, ספרות וכמה מקצועות לימוד נדירים יותר), שפה, אמנויות ויהדות. בין השאר הם זיהו צמצום במספר שעות הלימוד במדעי הרוח.

ללימודי שפות עשוי להצביע בעיקר על גידול במספר הלומדים אנגלית ברמה של ארבע וחמש יחידות, כפי שנדרש כדי לעמוד בדרישות הסף של האוניברסיטאות. בחינת שעות

ההוראה המוקדשות למדעי הרוח בלי חלוקה לתחומים, מראה כי הן מהוות כמחצית מכלל שעות הלימוד בתיכונים, יחס שנשמר לאורך השנים.

מחברי הדו"ח טרם גיבשו מסגרות, אך המורה לספרות, ד"ר

במקצועות הליבה חלה ירידה של 5% במספר השעות, לעומת עלייה של 7% במספר השעות המוקדשות ללימודי יהדות, עלייה של 32% בשעות המוקדשות ללימודי אמנות, ושל 24% בלימודי שפות. הזינוק בשעות המוקדשות

סיגל נאור פרלמן, סבורה כי המגמות נובעות, בין היתר, מעוינות: "מדעי הרוח, המטפחים חשיבה ביקורתית, לא נוחים לחברה שרוצה לעצב דעה קולקטיבית. באווירה הנוכחית, בעקבות מגמות שוכר נוכחנו בהן, כמו פסיכותרפיה, החשש שלי הוא שמדעי הרוח יוגבלו עוד יותר".

הסבר אחד לעלייה בלימודי התנ"ך והיהדות ניתן למצוא בנתונים הבאים: 89% מהניגשים לבגרות ברמה של חמש יחידות בתנ"ך ב-2014 היו תלמידי דים בחינוך הממלכתי-דתי. הדבר מצביע בעקיפין על גידול בחלקם של תלמידי הממלכתי-דתי בכלל מערכת החינוך, ובמקביל נראה כי הושם פחות דגש על מקצועות ליבת מדעי הרוח בחינוך הדתי ובחינוך הממלכתי, לעומת עקבותיהן בהתמקדות בתנ"ך בממ"ז.

המשך בעמוד 9

17.58x27.04	2/3	9 עמוד	הארץ - כותרת	12/02/2016	51842297-8
מכון ואן ליר בירושלי - 135510					

גם בתיכונים הספרות יורדת והתנ"ך עולה

מספר הנבחנים בבגרות בספרות חמש יחידות הצטמק כמעט כחצי בתוך 17 שנים. ממחקר חדש עולה עוד כי מספר הנבחנים בהיסטוריה ירד בשליש ומספר הנבחנים בתנ"ך גדל ברבע

ירדן סקופ

המשך מעמוד 1

עוד ניתן לראות כי מספר המורים במדעי הרוח גדל: שיעור מורי השפות (מכלל המורים) עלה ב-44%, שיעור מורי היהדות עלה ב-56% ומורי האמנויות ב-60%. לעומת זאת הגידול במספר מורי ליבת מדעי הרוח עומד על 15% בלבד, והוא זהה לגידול הכולל במספר המורים בתיכונים.

אחוז הניגשים לשתי בחינות בגרות הומניות מורחבות בחי"נוך הממלכתי כמעט לא השתנה בעשור האחרון, ואילו בחינוך הממלכתי דתי ירד שיעור הנבחנים בשתי בגריות מורחבות הומניות מכ-67% מכלל התלמידים בשנת 1999 לכ-61% בשנת 2013. הירידה בחינוך הערבי חדה יותר: מ-58% שנבחנו בחינות מורחבות בשני מקצועות הומניים ב-1999 ל-42% ב-2013, והיא כוללת את שלושת הזרמים בחינוך הע"רבי: המוסלמי, הנוצרי והדרוזי. לדברי פישר וקליין אורון, "הנתונים מראים כי בחינוך הערבי המצב של לימודי מדעי הרוח רע מאוד, ואפשר להבין למה. מדובר בתלמידים שרוצים להגדיל את הסיכוי שלהם להיצלח צליח בחברה הישראלית, והם לא סבורים שזה יקרה בעזרת לימודי מדעי הרוח. אבל אם נחשוב מה באמת חשוב לחברה, יש כאן בעיה קשה".

המחקר יוצג בשבוע הבא בכנס במכון ון ליר, הכנס הראשון של הוועדה שהקימו לפני שנתיים המועצה להשכלה גבוהה (מ"ג) והוועדה לתכנון ולתקצוב (ות"ת) לטיפול במצב מדעי הרוח. המחקר בדק גם את פרופיל המורים במדעי הרוח.

מתברר כי מספר המורים למדעי הרוח שלמדו במכללות לחינוך גדל, מ-121 מורים

שקיבלו תואר במדעי הרוח ב-2009, ל-240 מורים ב-2012, ומ-18 שקיבלו תואר ביהדות ב-2009, ל-62 ב-2012. במקביל, יורד מספר המורים שלמדו מקצועות אלה באוניברסיטאות, מ-227 מקבלי תארים במדעי

להיבחן בבגרות של חמש יחידות בספרות ופילוסופיה בבתי ספר בהם אין מגמות הומניות. כיום יש להם 90 תלמידים בחי"נוך פה ו-20 בתל אביב, שם לומדים גם תלמידים מבת ים. לדברי ליאור פרלמן, 15 תלמידים כבר

לדברי החוקרים, התלמידים הערבים רוצים סיכוי להצלחה בחברה הישראלית ולא סבורים שמדעי הרוח יתרמו לכך

הרוח ב-2008, ל-160 ב-2012, וביהדות מ-116 ל-88. בסך הכל חל גידול של 74% בהכשרת מורים במדעי הרוח במכללות לחינוך בין 2004 ל-2012, לעומת ירידה של 40% באוניברסיטאות באותן השנים. לעומת הירידה בהכשרת מורים למדעי הרוח באוניברסיטאות, מסלול הסבת אקדמאים להוראת מדעי הרוח במכללות לחינוך צמצם ב-120% באותן שנים.

פרופ' מלכה רפופרט חובב, יו"ר הוועדה הקבועה של מ"ג ות"ת למדעי הרוח, אמרה כי ניתן ללמוד מהנתונים שלא מדויק לדבר על קריסת מדעי הרוח. לדבריה, "אכן רואים ירידה במספר הסטודנטים לתואר ראשון במדעי הרוח באוניברסיטאות והשאלה תמיד היתה לאן הם נדדו. מתברר שבמכללות האקדמיות יש עלייה במספר התלמידים במדעי הרוח, והחוגים במכללות לחינוך מלאים".

מי שלא הופתעו מהנתונים הם ד"ר נאור פרלמן ובן זוגה, ליאור פרלמן, המייסדים והמנהלים השותפים של עמותת "דרך רוח", שהוקמה לפני ארבע שנים במטרה לקדם את לימודי מדעי הרוח. בתוכניות "בתי החי"נוך" שהקימו, הם מסייעים זה ארבע שנים לתלמידים שרוצים

אצלנו הם בכיתות מעורבות, או ויתרנו".

ד"ר נאור פרלמן אמרה שגם איכות לימודי החובה לבגרות נפגעה: "אם לפני 10-15 שנים לימדו תשעה שירים של ביאליק, היום מלמדים ארבעה. אם בעבר לימדו שני רומנים, אחד מקורי ואחד מתורגם, היום בחינת הבגרות מאפשרת לבחור שאלה אחת על רומן עברי או מתורגם, או לומדים למעשה רומן אחד.

"אם בעבר למדו דרמה קלאסית ומודרנית, והיום בוחרים בבחינת הבגרות באפ"רות אחת, והמורים מלמדים רק יצירה אחת". לדבריה, יש בתי ספר שבבהם מלמדים את לימודי הליבה במדעי הרוח כמשך שנתיים, לא שלוש כפי שהיה מקובל, "ואפילו נתקלתי

סיימו את התוכנית ושישה מהם הגישו עבודת גמר בספרות. כיום לומדים בתוכנית שמונה תלמידים ערבים, אבל אין תלמידים מהחינוך הממלכתי-דתי. לדברי פרלמן, "היה בהתחלה חשש בעיריות שנפנה לישיבות תיכוניות בגלל שהלימודים

17.54x15.29	3/3	9 עמוד	הארץ - כותרת	12/02/2016	51842312-6
מכון ואן ליר בירושלי - 135510					

שיעור ספרות בתיכון בתל אביב על "גדר חיה", בחודש שעבר צילום: דודו בכר

קידום מדעי הרוח הדיגיטליים ולימודי העשרה בתחום". במקביל, היא אמרה, יקודמו שיתופי פעולה עם משרד החינוך, משרד התרבות וגורמים פילנתרופיים, לחיזוק מדעי הרוח בתיכונים, "ולהגדלת השפעתם בחיי התרבות ובקיי דום העסקת בוגרי מדעי הרוח במגזר העסקי".

יפה וילברשץ, אמרה שכימים אלו מגבשת הוועדה תוכנית למערכת ההשכלה הגבוהה לחומש הקרוב, והיא תכלול השקעת משאבים לפיתוח מדעי הרוח, "שהם נדבך יסוד בכינון נה של החברה בישראל". בין היתר, היא אמרה, יוקדש תקציב, ל"פרסומים וספרים בתחום מדעי הרוח,

שעדיף לתלמידים לבחור במגמות מדעיות במקרה הטוב ובמקרה הרע במגמות כמו שיווק ומינהל עסקים. ליאור פרלמן הוסיף כי לדעתו, "קברניטי המערכת כיום רואים במדעי הרוח סוג של איום, וגם אם אין יד מכוונת להדיר אותם, יש יד מכוונת לא לתעדף אותם". יו"ר הוועדה הנכנסת, פרופ'

בבתי ספר שמלמדים בסמסטר אחד את כל היחידות בספרות והיסטוריה ותנ"ך". ד"ר נאור פרלמן סבורה ש"כשמשרד החינוך קובע משהו כיעד, כמו לימודי מתמטיקה, הוא מתקצב אותו ובונה תוכנית. כשלא מתייחסים למדעי הרוח כיעד הם נדחקים לשעות מאוחרות ביום, והתחושה היא